

# RÜYA VE FONKSİYONU

Arş.Gör. Halil APAYDIN\*

İnsan, maddî ve manevî yönü ile birlikte bütünlük arz eden bir canlıdır. Bu bütünlük içerisinde bazen maddî yönün bazen de manevî yönün ağırlık kazandığı ve hayatı etkilediği görülmektedir. Maddî yönden kastımız; kişinin fizikî yapısı ve çevresi, manevî yönden kastımız ise; duyguları düşünceleri, inançları, tasavvurları vb. ruhî özellikleridir. Çoğu kez manevî özellikler içerisinde yer alan duyguların ve düşüncelerin insan yaşamına etkisi büyüktür. Bu duygular içerisinde belki de yaşamı en fazla etkileyenlerden birisi de hayal ve onun ürünü olan rüya ve gündüz düşleridir.

## Tanımı:

Rüya, (ar. Rüyâ; alm. Traum, ing. Dream; fr. Réve) bir kimsenin zihninden geçen hayal dizisi,<sup>1</sup> uyku sırasında canlı, çarpıcı, görsel ve işitsel varlıklarla ortaya çıkan yaşantı,<sup>2</sup> uykuda beliren imgelerin tümü,<sup>3</sup> aralarında az veya çok bir bağıllık bulunan duygu ve hayallerin hoş halüsinasyonu,<sup>4</sup> hayal ufkundan ortak duyuya düşen sûretin izlenimi,<sup>5</sup> uyku esnasında zihinde beliren düşünceler ve olaylar,<sup>6</sup> uyku esnasında ortaya çıkan ve birbiriyle bağıntılı ya da bağıntısız olarak algılanan görüntüler bütünüdür.<sup>7</sup> Diğer bir ifadeyle rüya, olmuş veya olacak ya da sadece hayal olarak kabul edilebilecek şeylerin zihinde teşekkül eden sembollerinin uyku esnasında algılanmasıdır.

Arapça rüya sözcüğü, görüş anlamını da ifade etmektedir. Bu

\* O.M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<sup>1</sup> Okyanus Ansiklopedik Sözlük, Haz.: Pars Tuğlacı, Pars Yayınları, C.V, İst. 1972, s.2442.

<sup>2</sup> Ana Britannica, Ana Yayıncılık A.Ş., C.XVIII, İst. 1990, s.558; Meydan Larousse, Meydan Yayınevi, C.X, İst. T.y., s.782.

<sup>3</sup> Orhan Hançerlioğlu, Felsefe Ansiklopedisi, Remzi Kitabevi, C.VI, İst. 1976, s.37.

<sup>4</sup> Werner D. Fröhlich-James Dreuer, Wörterbuch zur Psychologie, Deutscher Taschenbuch Verlag (dtv), 14. Baskı, München, 1983, s.345.

<sup>5</sup> Süleyman Ateş, İnsan ve İnsanüstü, Dergah Yayınları, 2.Baskı, İst. 1985, s.75.

<sup>6</sup> Süleyman Uludağ, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Marifet Yay., İst. 1985, s.443.

<sup>7</sup> O.A. Gürün, Psikoloji Sözlüğü, İnkılap Kitabevi, İst. 1971, s.129.

yüzden batı dillerindeki karşılıklarından daha geniş anlamlıdır. Yine uyanıklıktaki düşmeleri de ifade etmektedir.<sup>8</sup> Halbuki batı dillerinde gündüz düşlerini, bir başka deyişle hayalleri ifade etmek için daha çok (alm.) "tagtraumen", "phantasie",<sup>9</sup> (ing) "desire", "hope", (fr.) "songe"<sup>10</sup> kelimeleri kullanılmaktadır.

Mitolojide ise, Tanrısal iradeyi bildirmesi için bir insanın yanına Zeus tarafından haberci gönderilmiş küçük cin anlamı taşımaktadır.

İslâm tasavvufçularına göre ise, kalbin bir parçası ile idrak etmektir.<sup>11</sup>

### **Mahiyeti:**

Rüyalar, sadece bireylerin varlığı ile ilgili değildir. Bilakis o, duyguyu, var olmanın sırrını ve bireylerin tüm dünyasını meşgul etmektedir.<sup>12</sup> Bir başka deyişle rüyalar, uyku esnasında ruhların bilinçsiz faaliyetlerinin bir ürünüdür. Rüyalar, ne olaylardan yalın bir ihzardır ne de yaşantılardan soyutlanmadır. Onlar, şuursuz yaratıcı etkinliklerin hilesiz tecellisidirler.<sup>13</sup>

Rüyalar, ilim adamlarınca akademik olarak yaklaşık yirmi yıldan beri ele alınmaya başlanmıştır.<sup>14</sup> Bizi aşırı uyaranlardan ve tahammül edilmez gerginliklerden koruyan rüya, Freud'a göre uykunun bekçisidir. A. Adler ve K. Horney'e göre rüya, her hangi bir durum karşısında oluşturularak vaziyet alışın bir ön provasıdır.<sup>15</sup>

Rüyalar alemi, dünyanın geleceği ve geçmişi ile bir irtibatın sırlarına dayanmaktadır. Bununla birlikte rüyada, geçmişte unutulmuş sırlardan meydana gelen ve gelecek zaman dilimi içerisinde oluşacak olan olayların ortaya çıkması imkan dahilindedir. Rüya, şuuraltıma ait

<sup>8</sup> Haçerlioğlu, A.g.e., s.37.

<sup>9</sup> Frölich-Dreuer, A.g.e., s.345.

<sup>10</sup> Okyanus Ansiklopedik Sözlük, C.V, s.2442.

<sup>11</sup> İmam Şibli, Cinlerin Esrarı, Çev: Muhammed Ferşad, Ferşad Yay., İst. 1992, s.361.

<sup>12</sup> C.G.Jung, Über psychische Energetik und das wesen der Traume, s.? (Detlev von Uslar, Psychologie der Religion, s. 95'ten alıntı)

<sup>13</sup> Jung, Über die Entwicklung der Persönlichkeit, Walter Verlag AG., 6. Baskı, Olten 1988, s.118.

<sup>14</sup> Jung, A.g.e., s.73. (Yazarın bu eserinin ilk baskısının 1972 yılında yapıldığını dikkate alırsak ilgili çalışmaların 1950'li yıllarda başladığını söyleyebiliriz.)

<sup>15</sup> Gürün, A.g.e., s.130.

bir boyutun gerçeklerini ve dünyanın gerçeklerini verir, zamanı genişletir. Böylece geçmiş zaman ve gelecek zamanın içeriği daha iyi anlaşılabilir<sup>16</sup> hale gelir.

İnsanların rüyaya bakışını etkileyen çeşitli faktörler vardır. Bunların birincisi, bizzat rüyanın mahiyetinden kaynaklanan etkiler ki bu konuda güvenilir gözlemcilerin verdikleri istatistik ve yorumlar çeşitlidir. Çünkü, rüyalarımızı doğrudan doğruya müşahede edebilecek bir vasıtamız yoktur. Rüyadan sonra hemen uyanarak gördüklerini yazmaya alıştırmış olanlar bile sıhhatli yazmaktan uzaktırlar.<sup>17</sup> İkincisi, bazı kimselerin insan ruhunu önemsememesi, bilimin ve tekniğin göz kamaştırıcı gelişmesi, hikmetin ve içebakışın yitiriliyor olmasıdır.<sup>18</sup>

Rüyaların belli başlı şu özellikleri bulunur:

- 1- Her rüyanın anlamsız da olsa bir anlamı vardır.
- 2- Rüyalar duyguları şekille anlatırlar.
- 3- Rüyalarda sembolizm hakimdir.
- 4- Olaylarda yer değiştirme olur.
- 5- Genelde siyah-beyaz görülürler.
- 6- Uyanmaya yakın görülen rüyalar akılda daha çok kalırlar.<sup>19</sup>

### **Rüya ile İlgili Anlamlandırmalar:**

#### ***Psikologlara Göre Rüya:***

Freud'a göre rüya, nevrotik belirtiler gibi yasaklanmış istekler ile, bu istekleri engelleyen güçler arasındaki bir uzlaşma sonucu ortaya çıkar. Bu, rüyanın görünen içeriğidir; buradan yasaklanmış isteklerin yer aldığı gizli içeriğe gidilebilir. Rüyanın temel işlevi kabul edilemeyen bilinç dışı içgüdüsel isteklerin fantezi aracılığı ile doyum sağlamasıdır. Dolayısıyla uyku rüya içindir.<sup>20</sup> Ona göre rüyalar, zihnî faaliyetin

<sup>16</sup> Detlev von Uslar, *Psychologie der Religion*, Werner Verlag Classen, Zürich 1978, s.94.

<sup>17</sup> G. Dwelshauvers, *Psikoloji*, Çev.: M. Şekip Tunç, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İst. 1986, s.383.

<sup>18</sup> Jung, *Din ve Psikoloji*, Çev.: Cengiz Şişman, İnsan Yay., İst. T.y., s.31.

<sup>19</sup> *Hayat Ansiklopedisi*, Doğan Kardeş Yay., C.V, 2. Baskı, İst. 1971, s.2771.

<sup>20</sup> *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, Risale Yay., C.III, İst. 1991, s.338; Krş.: Jung, *Über die Entwicklung...*, s.118.

uykuda devamıdır. Zihnin uyumamasının sebebi ise bazı etkilerin var olmasıdır. Zihne yapılan bu etkiler rüya ile telafi edilmez ise çok zaman uyumak imkansız hale gelir. Rüya görülme zihne yaptığı etkiler uykuda meydana gelmez. Hastalık yapan anıları hatırlama yoluyla bilincin denetimine sokamazsak nevroitik durum, bir yandan kişilik dışı bölgeyle ilginin ve bağın tümüyle kopmasını doğuran şizofrenik duruma, öbür yandan da hastalığı doğuran gereksinmeyi gizlemek ve yalandan doyurmak için düşümelere dönüşür. Ona göre bu düşler, çocukluk dünyamızı yansıtmaktadır ve cinsel komplekslerimizi bilince çıkarmaktadır.<sup>21</sup> Bütün bu bilgilere rağmen Freud'un hayatının sonlarına doğru bu düşüncelerden vazgeçtiği ve rüyaların aynı zamanda bir bilgi kaynağı olduğu sonucuna vardığı belirtilmektedir.<sup>22</sup> O, bu konuyla ilgili olarak şöyle demektedir: "Diğer taraftan işaret edelim ki, eski hikmetlerin, rüyalarla geleceği önceden görme iddiaları haklı, oldukça enteresan bir olaydır."<sup>23</sup>

Jung'a göre rüya, bilinmeyenin sesidir, bir elçidir.<sup>24</sup> Yine ona göre rüya, doğal ve normal psişik bir olgudur: "Rüya, bilinçdışı gerçeğin, kendiliğinden, kendine özgü ve sembolik tablosudur." Freud'un sandığı gibi bir belirti veya kılık değiştirme değildir. Rüya, nesnel veya öznel yorum düzeylerine sahiptir. Nesnel düzeyde rüya, çevredeki gerçek insan ilişkileri ağına göre, öznel düzeyde ise figürlerin rüyayı görenin kişiliğinin belli yanlarını temsil etme ihtimaline göre yorumlanır. Jung'un rüyaya getirdiği bu özgünlükte, rüya sahibiyle doğrudan ilişkisi olmayan kollektif bilinçdışına ait rüyalarında olabileceğini; buradaki sembollerin eski atalarımızın yaşantılarına, tarihe ve mitolojiye uzanabileceğini söylemesidir.<sup>25</sup> Uslar da benzer şeyleri dile getirmektedir.<sup>26</sup>

Bireysel psikoloji okulunun kurucusu Adler'e göre rüya, düşünce sürecinin bir parçasıdır ve bireyin yaşam tarzıyla uygunluk gösterir. Onun rüya yorumu teorisi, insanın sürekli olarak kendini

<sup>21</sup> Hançerlioğlu, A.g.e., C.I, s.357.

<sup>22</sup> Mehmet Bayraktar, Tasavvuf ve Modern Bilim, Seha Neşriyat, İst. 1989, s. 33.

<sup>23</sup> Sigmund Freud, Le Réve et Soninterprétation, Fransızca Tercüme, H. Legron, Paris 1975, s. 134 (Mehmet Bayraktar, "Gazali'nin Bilgi Teorisi", İslâm ve Bilim, Seha Neşriyat, ist. 1993, s.268'den alıntı).

<sup>24</sup> Jung, Din ve Psikoloji, s.33.

<sup>25</sup> Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, C.III, s.338; Jung, Über die Entwicklung..., s.73, 118.

<sup>26</sup> Uslar, A.g.e., s. 93-95.

geleceğe hazırladığı anlayışından kaynaklanır. Rüyalar, rüya görenin 'burada ve şimdi' olan yaşama bakışıyla gelecekteki amaçları ve onlara ulaşma planlarının birleşimidir.<sup>27</sup> Guillaume de, rüyada geliş güzel duygular (istek, korku vb.) ile fizyolojik yapının etkisinin hakim olduğu kanaatindedir.<sup>28</sup>

### ***Filozoflara Göre Rüya:***

İnsanlar çok eski zamanlardan beri rüyaları, geleceğin habercisi olarak görmüşlerdir. Bu görüş sadece eski kültürlerde değil, fakat büyük filozoflarda da yaygın halde bulunuyordu. Mesela Aristo, "Eu demian Ethics" adlı eserinde anı ve geleceği içine alan rüyalarından söz etmiştir.<sup>29</sup> Yine o, güçsüz duyuların düşlerde güçlendiğine, kimi örgensel hastalıkların düşler aracılığı ile önceden keşfedildiğine, gündüz uğraşlarının düşleri etkilediğine dikkat çekmiştir. Ruhun bağımsız bir töz olduğu inancının da düşlerle meydana geldiği ileri sürülmüştür. Düşlerinde gezip dolaştıklarını gören ilkel insanlar, bedenlerinden çıkıp yeniden geriye dönen bir ruhun varlığına inanmışlardır. Ölümünden sonra bu ruhun, bedenden büsbütün çıkıp gittiği ve ötede beride dolaşarak yaşamakta devam ettiği inancıda böylelikle gerçekleşmiştir. Platon da düşleri, ruhi yaşamın kanıtı saymıştır.<sup>30</sup>

Filozoflara göre rüya, hayal ufkundan ortak duyuya düşen suretin izlenimidir. Sadık rüya, ruhun melekût alemiyle ilişki kurmasıyla olur. Bedeni idare etmekten boşalan ruh, ilişkide bulunduğu melekût alemine çıkar, oradan mânâlar alır. Muhayyile onları uygun şekillere sokarak duyuya gönderir, böylece rüya görülür.<sup>31</sup>

### ***Tıpçılara Göre Rüya:***

Rüyalar, vücut organlarının bir kısmının çalışıp, bir kısmının çalışmaması ya da ağır aksak çalışması sonucunda uykunun bozuk geçmesi dolayısıyla görülmektedir, demektedirler.<sup>32</sup>

<sup>27</sup> Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, C.III, s.338.

<sup>28</sup> Paul Guillaume. Psikoloji. Çev.: Refia Şemin, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İst. 1970, s.202.

<sup>29</sup> D. Scott Rogo, Parapsikoloji. Çev.: Selman Gerçeksever, Ruh ve Madde Yay., İst. 1990, s.54.

<sup>30</sup> Haçerlioğlu, A.g.e., s.357.

<sup>31</sup> Ateş, A.g.e., s.75; İbn Sina, Kitabu'n-Nefs, Kahire 1395/1975, s.178-79.

<sup>32</sup> Rüyalar Burçlar ve Gizli İlimler Ansiklopedisi, Bugün Gazetesi Yay.,C.I, Y.y.,T.y.,C.I, s.18; Guillaume, A.g.e., s.202.

### ***Spritizma Bilginlerine Göre Rüya:***

Ölen insanların ruhları daima aramızda dolaşır, insanlarla devamlı surette temasta bulunurlar. Bunlar, bedende iken sevdiklerini yine severler, sevmediklerini de sevmezler. Kendi hısım ve akrabalarına, yakın tanıdıklarına, rüya göstermek suretiyle yardım ederler. Bununla, onlara gelecekleri hakkında bir hatırlatma yaparlar, derler.<sup>33</sup>

### ***Tasavvufçulara Göre Rüya:***

Kur'an ve Sünnet'te üzerinde durulan bir hadise olan rüya vakasına, mutasavvıflar büyük önem verirler. Peygamberlik gibi, velilik hali de rüya ile başlar.<sup>34</sup> İnsan uykuda gördüğünü bazen uyku ile uyanıklık arasında veya tamamen uyanikken görebilir, buna tasavvufta vakıa<sup>35</sup> ve vekai denir ki istihârede buna yakındır.<sup>36</sup>

Tasavvufçulara göre rüya, hayal denen bağımlı misal mertebesindedir. Hayal, bazen küllî ve cüzî manaları algılayan semavî akıllardan ve konuşan ruhlardan etki alır. O zaman o manalara uygun şekiller görünür. Bazen bu hayal, yalnız cüzî manaları idrak eden vehim kuvvetlerinin etkisinde kalır. O zamanda hayalde bunlara uygun şekiller belirir. Bu da ya zihin bozukluğundan, ya da ruhun vehmi kuvveye meyletmesinden ileri gelir. Mesela, sevgilisinden ayrılan kimse, hep onu düşünür, düşünür ve onu rüyasında görür.<sup>37</sup>

İbn Arabî'de rüya, manevi ve ruhi konuların başında gelir ve onun hayal anlayışıyla yakından ilgilidir. İbn Arabî'nin rüya teorisi psikoloji, felsefe, metafizik ve tasavvufla ilgili unsurlar içerir. Uyku esnasında şeylerin misal alemindeki suretleri muhayyileye yansır, tıpkı şeylerin aynaya yansması gibi. Rüya esnasında şeylerin suretleri ya olduğu gibi yansır, bu takdirde rüya olduğu gibi çıkar, yorumu ihtiyaç

<sup>33</sup> Rüyalar Burçlar ve..., s.7.

<sup>34</sup> Abdülkerim Kuşeyri, Tasavvuf İlimine Dair Kuşeyri Risalesi, Sad.: Süleyman Uludağ, Dergah Yay., 3. Baskı, İst. 1991, s.571 dipnot.

<sup>35</sup> Vakıa: a)Misal ya da hitap yoluyla o alemden kalbe gelen mana, b)Halvette, zikir ve ibadetle meşgul olan sâlik kendini kaybedip çevresiyle ilgiyi kesince bazı hakikatlere vakıf olur. Uyku ile uyanıklık arasında meydana gelen bu hale vakıa denir. (Süleyman Uludağ, tasavvuf terimleri Sözlüğü, s.555.)

<sup>36</sup> Kuşeyri, A.g.e., s.572.

<sup>37</sup> Ateş, A.g.e., s.75.

göstermez, ya da değişik olarak yansır <sup>38</sup> yorumuna ihtiyaç duyar. İbn Arabi, iradesiz ve iradeli rüyalardan da söz eder. Mesela Hz. Yusufun gördüğü rüya, görmeyi istediği ve arzuladığı bir rüya değildi. Halbuki, İbn Arabi dilediği zaman mürşitlerinin suretlerini gerek uyanık gerekse uykuda iken gözünün önünde tahayyül ettirebiliyordu ve ettirilebileceğini söylüyordu.<sup>39</sup> Bu anlayış bütün tasavvuf erbabınca da kabul gören bir düşüncedir. Ona göre, insanın rüya suretiyle şeylerin misal alemindeki suretlerini (formlarını) kavraması ile ilham bir bakıma aynı şeydir. Biri uykuda, diğeri ise uyanık iken gerçekleşir.

Gazali'ye göre kalp, ilmin resimlerinin kabul eden bir aynadır. Levh, ilim resimlerinin aynasıdır. kalbin şehvetleri ve hassaların istekleriyle meşgul olması, kalp ile melekut aleminde olan levhin mütalaa edilmesi arasında gerilen bir perdedir. Bu söylediklerine bakarsak, kalbin hassaların istekleriyle meşguliyetlerinden birinin de rüya olduğu anlaşılmaktadır. O'na göre, salih, sadık kimselerin rüyaları doğru çıkar, yalan ve yanlış batmış kimselerin rüyaları doğru çıkmaz.<sup>40</sup>

İmam Rabbani misal alemini melekût ve mülk arasında bir "berzah alemi" olarak isimlendirdikten sonra şöyle diyor: "Mülk ve melekût alemlerinin suretleri misal aleminde, tıpkı bir aynada cisimlerin yansması gibi görülür. Ruh bedenle birleşmeden önce melekût aleminde idi. Bedenle birleşince mülk alemine indi. Ancak Allah'ın inayeti ile bazı zamanlar eski vatanının suretlerini misal alemiyle temaşa eder. Rüyada görülenler işte bu türdendir."<sup>41</sup>

Alusi'ye göre rüya, ilahi vahyin ilk başlangıcıdır. Çünkü vahiy, meleğin inmesiyle olur. O, melekle önce hayal mertebesine, sonra duyuya iner.<sup>42</sup>

Tarikatlarda rüyaya "zuhurat" denmektedir. Bir müridin manevi yol kat edebilmesi gördüğü rüyalar sonucunda belirlenmekte ve bağlı

<sup>38</sup> Uludağ, İbn Arabî, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1995, s.143-44; E. Afifi, Muhyiddin İbnu'l-Arabî'nin Tasavvuf Felsefesi, Çev: Mehmet Dağ, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara 1975, s.105-107.

<sup>39</sup> Afifi, A.g.e., s.105-107.

<sup>40</sup> İmam Gazali, İhyau Ulumi'd-Din, Çev.:Mehmed A. Müftüoğlu, Tuğra Neşriyat, C.IV, İst. T.y.,s. 896.

<sup>41</sup> İmam Rabbani, Mektubât, C.II,s. 448-50.

<sup>42</sup> Ateş, İş'ari Tefsir Okulu, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., Ankara 1974, s.253-54.

bulunduğu şeyh, müridini bu rüyaların sonucuna göre yönlendirmektedir.

Bir müridin yol alabilmesi için, yeni bir aşamaya geçebilmesi veya son nokta olan halifelik alabilmesi için mutlaka gayp aleminden haber vermesi gerekir ki, bu da çok kereler onun göreceği rahmanî (kabul edilen) rüyalarda kendini gösterir.<sup>43</sup>

Tasavvufçulara göre rüya üç çeşittir: Allah'tan olan rüya, melekten olan rüya, şeytandan olan rüya. Birincisi açık olduğundan yoruma ihtiyaç göstermez. İkincisi rüyayı-ı sâdika olup yoruma muhtaçtır. Üçüncüsünün ise hiç bir değeri yoktur.<sup>44</sup>

### **İslâm'a Göre Rüya:**

İslâm, rüyayı bilgi kaynaklarından saymaktadır. Hz. Peygambere ilk vahiyler rüya halinde gelmiştir. İbn Haldun'a göre diğer peygamberlerin peygamberliği de rüya ile başlamıştır.<sup>45</sup> Rüyanın gelecekle ilgili konularda insan için bilgi değeri taşıdığı Kur'an'da da yer alan bir gerçektir.<sup>46</sup> Hz. Peygamberin sözlerinde de rüyanın gerçekliğine işaret eden kısımlar vardır.<sup>47</sup> Ayrıca, ilk müslümanlar da, rüya tahlil ve yorumunu "kendilerini anlama" da bir yol olarak kabul etmişlerdir.<sup>48</sup> Burada şunu da belirtmek yararlı olacaktır: Rüya yoluyla bilgi sahibi olmak Kur'an'a göre insanın önüne konulmuş bir amaç değildir. İnsanın asıl sorumlu olduğu alan, uyanıkken yaşadığı anlardır ve asıl önemli olan da o zaman dilimindeki Allah'ı unutmadan sürekli olumlu bir aktivite içinde hayatını sürdürmesidir. Çünkü, uyku insanın sorumluluğunu düşüren bir olgudur.<sup>49</sup>

Rasulullah, Allah tarafından ilham edilen rüyaları "mübeşşirat" diye isimlendirmiş, nübüvvetin kırk altıda biri olarak nitelendirmiş ve

<sup>43</sup> Taner Cücü, "İslâm'da Rüya Amel İlişkisi", Diyanet Dergisi, C.XVI, Sayı:2, Mart-Nisan 1977, s.9.

<sup>44</sup> Uludağ, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, s.443; Ayrıca Bkz.: İbn Haldun, Mukaddime. Çev: Zakir Kadiri Ugan, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., C.I, İst. 1990, s.257.

<sup>45</sup> İbn Haldun, A.g.e., C.I, s.253.

<sup>46</sup> Yusuf 12/ 4,5,36,37,41,43,46,47,49,100; Saffat 37/102; Fetih 48/27.

<sup>47</sup> Sahih-i Buhari, Çev.: Kamil Miras, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., C.XII, Ankara 1975, s.274-75; Sahih-i Müslim, Çev.: Ahmet Davutoğlu, Sönmez Yay., C.X, İst. 1983, s.13-14.

<sup>48</sup> Hayati Hökelekli, Din Psikolojisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993, s.25-26.

<sup>49</sup> Halis Albayrak, Kur'an'da İnsan-Gayb İlişkisi, Şule Yay., İst. 1993, s.223.



nübüvvetin bitmesinden sonra da devam edeceğini bildirmiştir.<sup>50</sup> Ashab-ı Kiramdan Ubade b. Samit Rasulullah'a Allah'ın Yunus suresinde veli kullarına vadettiği müjdenin<sup>51</sup> neden ibaret olduğunu sormuş, O da "mübeşşirat" cevabını vermiş ve mübeşşiratın salih kulların gördüğü rüyalar olduğunu beyan etmiştir.<sup>52</sup>

Uyku halinde hakiki tasavvur, tahayyül ve idrak, uyanırken meydana gelen tasavvur, tahayyül, idrak ve zaruri bilgilere nazaran zayıftır.<sup>53</sup> Hz. Ali:"Yüce Allah, ruhları uykuda (göklere) çıkarır. Ruhun gökte gördüğü şey gerçektir. Fakat ruh bedene döndürülürken Şeytan onun önüne çıkar ve onu yanıltır. Şeytanın araya sokulmasıyla görülen rüya batıldır."<sup>54</sup> Eğer rüya gören kimse, batıla iltifat etmeyen, akıllı, zeki, salih bir insansa gördüğü rüya doğru çıkar: Ama rüya gören, batıl sever, hafif meşrep biri ise kafasındaki batıl şeylerin izleri, rüyada gördüğü şeylere perde olur. Gördüklerini hatırlayamaz.<sup>55</sup> Ya da olduğunun haricinde bir şekilde hatırlar, rüyanın içeriğini kaybeder ve onu anlamsızlaştırır.

Uludağ ise rüya ile ilgili olarak şu noktaları dile getirmektedir:

1- Doğru rüya görmek sadece müslümanlara mahsus değildir. (Çünkü rüya, gören kişinin ruhunun bir özelliği ve niteliğidir. İnsanların bazılarında doğru, bazılarında yanlış sembollerle görülmesi tamamen bireyin ruhî özellikleri ile ilgilidir, yoksa dini ya da milliyeti ile değil.)

2- Özellik ve nitelik herkeste aynı derecede ve her zaman aynı kuvvette değildir.

3- Görülen rüyalara dayanarak devlet ve toplum hayatına düzen vermek, insanlar arasındaki ilişkileri ona göre ayarlamak çok yanlış olur. (Rüyaları objektif olarak değerlendirecek kriterimiz yoktur. Bir defa doğru rüya gören başka zaman doğru olmayan ve sembollerinde karışıklık olan, dolayısıyla yorumu da yanlış olabilecek rüyalar görebilir.)

4- Görülen rüya ile, sadece o rüyayı gören amel edebilir, amel

<sup>50</sup> Buhari, Ta'bir.5; Tirmizi, Rüya,2-3; İbn-i Mace, Ta'bir.1.

<sup>51</sup> Yunus 10/64.

<sup>52</sup> Tirmizi, Rüya,3.

<sup>53</sup> Kuşeyri, A.g.e., s.574.

<sup>54</sup> İbn Kayyim el-Cevzi, er-Ruh, s.40.

<sup>55</sup> el-Cevzi, A.g.e., s.131.

etmesi de şart değildir.<sup>56</sup>

İslâm bilginlerine göre rüya üçe ayrılır:

- 1- Allah'tan olan rüya
- 2- Şeytandan olan rüya
- 3- Şuuraltından olan rüya

Allah'tan olan rüya, doğru rüyadır. Kısımları:

İlham: Allah'ın uykuda kuluna söylediği sözdür.

a) Rüya göstermeye memur meleğin temsil ettiği bir semboldür.

b) Uyuyan kimsenin ruhunun, ailesinden, yakınlarından, arkadaşlarından ve başkalarından ölmüş kimselerin ruhlarıyla buluşmasıdır.

c) Ruhun Yüce Allah'a çıkması ve onunla konuşmasıdır.

d) Ruhun cennete girmesi, cenneti ve benzeri şeyleri görmesidir.

e) Dirilerin ruhlarının ölülerin ruhlarıyla buluşmasıdır.<sup>57</sup>

Allah'tan olan rüya, insanlar indinde duyularla elde edilen bilgiler türündendir. (Yani ilim ifade eder.)<sup>58</sup>

Kendisiyle amel edilebilecek rüyaya en güzel örnek istihare sonucu görülen rüyadır. Hz. Cabir demiştir ki: Rasulullah Kur'an'dan bir sure öğretir gibi işlerimizin hepsinde bize istihareyi öğreterek buyurdu ki: "Sizin biriniz, bir işe kalben azmettiğinde iki rekat namaz kılınsın. Sonra şöyle desin: -Ya Rab, (hakkımda hayırlısını) bildiğin için senden ben, hayırlısını dilerim..."<sup>59</sup>

İnsanda kalpten gelen ve zihinde gelip geçici izlere sahip olan ruhî temayüller vardır. Bu temayül insan için hayırlı da olabilir, hayırsız da olabilir. İnsan, zihninde gelip geçici izlere sahip olan temayüllerinden dolayı istihare yapmamalıdır. İstihare ancak bir iş ya da başka bir şeye kesin karar verilip, istişareler yapıp ama yine de bazı şüphelerin

<sup>56</sup> Kuşeyri, A.g.e., s.573 dipnot bilgisi.

<sup>57</sup> el-Cevzi, A.g.e., s.40.

<sup>58</sup> Ateş, İnsan ve..., s.71.

<sup>59</sup> Buhari, C.VI,s.1321.

bulunması ya da hayırlı olanın istenmesi sebebiyle yapılmalıdır.<sup>60</sup>

İstiharenin çeşitli faydaları vardır, bunlardan bazıları şunlardır: İnsan, fal gibi haram şeylere meyletmez. İyiliğin ve kötülüğün, fayda ve zararın kestirilemediği, yapılmasında ve terk edilmesinde muhayyer olunan zor durumlarda bir dayanaktır. İnsan ruhuna rahatlık verir ve dayanak oluşturur. Kalben eminlik meydana gelir.

İstiharede inanma ve çıkacak olan sonuca bağlanma etkili sonuç elde etmenin şartlarındanıdır.<sup>61</sup>

Netice olarak rüya konusunda İslâm bilginlerinin bir çoğunun birleştiği nokta şu oluyor: İnsan ahlâkını güzelleştirip, nefsinin her türlü manevi kir ve pastan temizlediği takdirde duyularla idrak edemediği bazı hususlar ona rüya şeklinde görülür. Bu görünüşü bazıları görevli meleğin ilkası, bazıları ruhta gizli olan şeylerin ifşası, bazıları ise, melekût aleminin yansıması şeklinde izah etmektedirler.<sup>62</sup>

## RÜYA İLE İLGİLİ BAZI SORUNLAR

1. *Uykuda bulunduğumuz müddetçe daima rüya görüyor muyuz?*

Bununla ilgili değişik düşünceler bulunmaktadır ve herkesi ikna edici bir cevap bulmak da mümkün görünmemektedir.<sup>63</sup>

2. *Rüya süratli midir?*

Görülen rüyaların içeriklerine bakacak olursak, rüyadaki zaman algısı ile uyanırken içinde bulunulan zaman algısı farklılık arz etmektedir. İnsan rüyasında uyanıklık halinde bir-iki yılda yaşanabilecek olayları yaşayabilmektedir. Yaygın olan görüşe göre rüya, en fazla on-on beş saniye sürmektedir. O halde aradaki ilişki nasıl ifadelendirilebilir ve bu ifadelendirme ne kadar geçerlilik arz eder? Bu soruya verilecek cevap da kişiden kişiye değişecektir. Bu durumu şu şekilde ifadelendirmek mümkün olabilir: Rüyada insanın bilinci zayıfladığı için zaman algısı da zayıflamaktadır, dolayısıyla kısa bir an içinde uzunca bir zaman yaşantısı geçirildiği izlenimine sahip olunmaktadır. Ya da zaman

<sup>60</sup> Bkz.: Ateş: A.g.e., s.136-139.

<sup>61</sup> Buhari, C.VI. s.546.

<sup>62</sup> İlyas Çelebi, İslâm İnançında Gayb Problemi. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İst. 1996, s.155.

<sup>63</sup> Dwelshauvers. A.g.e., s.384.

**6. Bazen uyuyan kimse, uyanık olan, gezip dolaşan insanları rüyada görür, onlarla konuşur. Rüyada ruh ruh ile karşılaşıyorsa, vücuttan ayrılmayan, uyanık ve uzaklarda bulunan bir insan ruhu, uyuyanın ruhuyla nasıl buluşabiliyor?**

Uyuyan kimsenin gördüğü ruh, ya rüya meleğinin temsil ettiği bir semboldür; melek diğer insanın şeklinde görünmüştür, ya da görenin şuuraltının uykuda şekillenip görünmesidir. Bazen iki ruhun birbiriyle ilgisi o derece kuvvetli, aralarındaki bağ o derece sağlam olur ki, her biri arkadaşının neler düşündüğünü, başından neler geçtiğini bilir. Bu olaya psikolojide "telepati" denmektedir.<sup>70</sup>

**7. Rüyalar hislerimizin gerçek halini doğrudan doğruya veya dolaylı yoldan ifade edebilir mi?**

Bu soruya verilecek cevap içerisinde içgüdüleri, bilinç altını ve gündüz düşlerini göz önünde bulundurmamız gerekecektir. Bütün insanların yaşantıları boyunca ulaşmak istedikleri arzuları, dilekleri ve idealleri vardır. Bunlardan her hangi birisine ulaşamadığı zaman, bu isteklerini ya bilinç altına itmeye ya da gündüz düşlerinde yaşatmaya devam eder. Ayrıca, insanlar arası ilişkilerinde çeşitli sebeplerden dolayı dile getiremediği düşünce ve duygularını hayalinde yaşatmaya çalışır. Yine, açıktan söyleyemediği duygularını hayalinde canlandırır; normal hayatında söyleyemediği sözleri söyler, kendini istediği bir meslek sahibi yapar, düşmanlarını cezalandırır, dostlarını mükafatlandırır. Kısaca, akla gelebilecek her şeyi düşünür ve canlandırabilir. Uyanıklıkta bunların olması mümkün olduğuna göre uykuda da olması pekala mümkündür. Fakat, rüyalar sadece bunların etkileri ile meydana geliyor demek uygun olmaz. Bazen hiç düşünmediğimiz, hayal etmediğimiz, çeşitli sebeplerden dolayı unutmaya çalıştığımız şeyleri de görebiliriz. Bütün bu söylenenlerden sonra akla şu soru gelecektir.<sup>71</sup>

**8. Rüyanın mantıkî değeri nedir?**

Bizler rüyamızda, normal yaşantıda olmayan hallerle karşılaşırız: Havada kuş gibi uçar, bir çok insanı tek başımıza döver, zor bir problemi kolaylıkla çözer, büyük servetlere ve şöhrete kavuşuruz. Ayrıca, bir şeyin başka bir şeye dönüştüğünü görebiliriz. Bu durumları açıklığa kavuşturmak için Foucault şöyle der: Bizler aynı

<sup>70</sup> Ateş, İnsan ve... s.74.

<sup>71</sup> Dwelshauvers, A.g.e., s.385.

anda birden fazla rüya görmekteyiz. Dolayısıyla bu rüyaların birbirine karışması ile mantık dışı durumlar ortaya çıkmaktadır.<sup>72</sup> Freud ise, rüyalardaki karışıklığın kıyafet değiştirme nedeniyle olduğunu, yani hislerimizi dile getiren imajların gerçek hayatta olduğu gibi rüyada da sansüre uğradığını, dolayısıyla rüyaların hislerimizi çeşitli sembollerle gösterdiğini söylüyor. Bu söylenenlerin kendi içerisinde doğruluk paylarının olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek. Fakat, bu söylenenlerin dışında rüyalarımızın bazen olduğu gibi çıktığı da bir gerçektir.<sup>73</sup> Haliyle, rüyaların mantıklılığının daha açık bir hal alması için rüyaların nasıl görüldüğünü ve çeşitlerini açıklamak faydalı olacaktır.

## **RÜYALAR NASIL GÖRÜLÜR?**

### **1. Dış Etkilerle Görülen Rüyalar:**

Dışarıdan gelen gürültüler, göze gelen ışık, yorgan ve geceliklerin dokunumu ve sayısız iç duyuların etkisiyle görülen rüyalar. Bu tür rüyalar yoruma ihtiyaç duymazlar. Örneğin, kolonya koklatılan bir kişi kendisini Kahire'de bir dükkanda alış veriş yaparken görmüştür. Bu ve buna benzer örnekleri çoğaltabiliriz.

### **2. Telafi Rüyaları:**

Bu türe giren rüyalar gerçekleşmemiş isteklerimizi yerine getiren rüyalar. Bunların en basit şekli kendi organizmamızın etkisiyle görülenlerdir. Acıkan rüyada yemek yediğini, susayan su içtiğini görebilir. Cinsî isteklerde aynı zamanda bu tür rüyalara yol açabilir. Telafi rüyaları genel olarak görene zevk verirler. Bu rüyalar, gizli olsun açık olsun çeşitli istekleri -hiç olmazsa- rüyada yerine getirmekle uykumuzu, sağlığımızı korur. İnsanların gördüğü rüyaların çoğunluğu bu türden rüyalar.

Bilinçaltına itilmiş, ya da insanın mesleği icabı günlük uğraşılardan kaynaklanan rüyalar da telafi rüyaları kategorisinde yer alır. Bilinçaltına attığımız, duymak, görmek, işitmek istediğimiz bir anı ya da durumu rüyada görürsek bu bizi rahatsız edebilir.

Değişik kitaplarda, korkulu rüyalar ayrı bir rüya çeşidi olarak dile getirilmektedir ki bu yanlıştır. Gerçekte bu rüyalar bilinçaltına atılmış, çok şiddetli baskı altına alınmış isteklerin sebep olduğu telafi rüyalarıdır. Bu durumda akla şu soru gelebilir: Rüyalarda daha çok

<sup>72</sup> A.g.e., s.385.

<sup>73</sup> A.g.e., s.384-87.

arzu edilen arzu ve istekler görülürken, istenmeyen ve hatırlanması insanı korkutan durumlar nasıl bilinç üstüne çıkararak insanı korkutmaktadır? Bilinmektedir ki, uyku sırasında bilinçaltına atma ve sansüre tabi tutma bilinci zayıflar ya da büsbütün ortadan kalkar. Bundan sonra rüyada o korkutan durum görülür. Fakat bu rüyalarda, genel olarak baskı altında kalmış asıl istek gerçekleşmeden önce uyanırız.

Jung, S. I. Benediecus'tan alıntı yaparak şöyle demektedir: Rüyaların çoğu doğaldır. Kimisi insan kökenli, kimisi ilahi kökenlidir. Yine ona göre rüyaların dört sebebi vardır. Bunlar:

1. Bedenin etkisi, dış etkilerle görülen rüyalar.
2. Sevgi, nefret, ümit ve korkunun belirlediği zihnin etkisi (telafi rüyaları) ile görülen rüyalar.
3. Şeytanın etkisi (Şeytan, şimdiki sebeplerden yola çıkarak gelecekteki doğal etkileri bilebilmektedir; insandan gizli olan geçmiş ve şimdiki şeyleri bilmektedir ve onları insana rüyasında göstermektedir) ile görülen rüyalar.

4. Tanrı tarafından gösterilen rüyalar. (Bu, peygamberler ve kutsal kimselere gönderilmiştir.)<sup>74</sup>

Diğer bir sınıflamaya göre de rüyalar; geleceğe ışık tutan "hakiki" bilinç altına atılmış isteklerin, insan ruhunda dalgalanma yapmış olayların, çevre kurallarıyla çatışmış duyguların şekil değiştirmiş hikayeleri olmak üzere iki çeşittir. Hakiki rüyalar da, ilham ve uyarıcı rüyalar olmak üzere ikiye ayrılır.<sup>75</sup>

### **RÜYALARIN YORUMU:**

Uykuda görülen hakikat değildir, anlam taşıyan bir görüntüdür, yorumla bunun içine geçilebilir, hakikatine ulaşılabilir.<sup>76</sup> Yorum, işte bu anlam taşıyan görüntünün gerçekliğine ulaşma faaliyetidir.

Rüya bir şifredir. Önemli olan rüyadaki bu şifreyi bulabilmek ve onu çözebilmektir. Rüyaların ruhî bir faaliyet olduğunu ve ortaya

<sup>74</sup> Jung, Din ve Psikoloji, s.50.

<sup>75</sup> Sinan Onbulak, Ruhî Olaylar ve Ölüm Ötesi, Dilek Yay., 1. Baskı, İst. 1975, s.52.

<sup>76</sup> İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yay., Ankara 1988, C.IV, s.506.

çıkamamış (çıkamamış-bastırılmış) arzuların ortaya çıkması olarak mana taşıdıkları bir çalışma varsayımı olarak kabul edildikten sonra olumlu bir adımı ilk olarak psikanalizciler atmıştır. Onlar rüyaları ruhî hastalıkların tedavisinde bir vasıta olarak kullandılar. Onların rüyalara yüklediği, görenin gizli ve susamış arzularının bilinçaltından su yüzüne çıkması manası ve yorumu eksik olmakla birlikte bu alanda atılmış ilk bilimsel adım diyebiliriz. Çünkü, rüyaların hiçbir manasının olmadığını söyleyenlerin yanında bu ortaya çıkış bir gerçeği dile getirmektedir.

Psikanalizin kurucusu sayılan Freud, rüyaların benzetmeyle yorumlanmasına karşı çıkmaktadır. Aristo'ya göre ise; en iyi rüya yorumu benzerlikleri en iyi kavrayanların yaptığı yorumdur. Çünkü, rüyadaki hayaller sallanmakla bozulan sudaki akisler gibidir; bu bozulmuş akislerde gerçeği görmesini bilebilecek olanlar da en iyi yorumculardır.<sup>77</sup> Freud, rüyanın her elemanına serbest çağrışım yaptıрма yöntemiyle, her rüyanın ana dürtüsünün "dilek doyurumu" olduğunu (kendi rüyalarından hareketle) göstermiştir. O, erişkinlerde görülen rüyaların anlaşılabilir olanlarının baskı altına alınmış bir dileği çarpıtılmamış şekilde gösterdiğini, şaşırtıcı olanların ise çarpıtılmış şekilde gösterdiğini ve en çok bu şekilde rüya görüldüğünü söyler. Son olarak ona göre bir de hiç bir anlamı olmayan anlamsız rüyalar vardır.<sup>78</sup>

Tevrat'ta nakledildiğine göre, Firavun, bir gece rüyasında yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yediğini; yine başka bir gece, yedi kuru başağın yedi yeşil başağı yediğini arka arkaya görüyor. Rüyalarının yorumunu merak ediyor ve rüya yorumunda ihtisas sahibi olduğunu duyduğu Yusuf peygambere rüyasının yorumunu soruyor. O da, Mısır'da yedi yıl bolluk, yedi yıl kıtlık olacağını söylüyor.<sup>79</sup> Bu usuldeki yoruma sembolik yorum denmektedir.<sup>80</sup> Bu sembolik manayı bulma tarzı öğretim yoluyla öğretilecek gibi olmadığından gösterilecek başarı ustalık ve sezgiye bağlı olarak hususî vergi isteyen bir sanattır.

Hız. Muhamed de, rüya yorumu ile ilgili olarak; rüyanın hem Allah'tan olanı olduğunu hem de şeytandan olanı olduğunu belirttikten sonra, insanın iyi rüya gördüğü zaman Allah'a hamdetmesi gerektiğini, kötü rüya gördüğü zaman da o rüyayı kimseye anlatmamasını ve

<sup>77</sup> Rüyalar Burçlar ve..., s.24.

<sup>78</sup> Erol Göka-M.H.Türkçapar, Freud, Ağaç Yay., İst. 1992, s.29-30.

<sup>79</sup> Kitab-ı Mukaddes (Eski Ahit), Tekvin, Bab 41, ayet 2-8; Krş.: Yusuf 12/ 43, 46-49.

<sup>80</sup> Rüyalar, Burçlar ve....s.23.

şeytanın şerrinden Allah'a sığınmasını istemiştir.<sup>81</sup> Ayrıca O, şöyle demiştir: " Zaman yaklaşıncı (ve kainat son zamanlarını yaşamaya başlayınca) müminin rüyası yalan çıkmaz; çünkü, müminin rüyası peygamberliğin kırk altı parçasından bir parçadır."<sup>82</sup> Bu kırk altı parçadan bir parça, muhteva ve mana açısından peygamberliğin kırk altı derinliğinden, ifade ettiği kırk altı manadan ve içindeki kırk altı esastan biri manalarına gelebilir.<sup>83</sup>

Ortaçağ kilise yazmalarında da rüyalarda ilahi işaretler görülebileceği inkar edilmiyordu, ancak bu görüş kesinlikle tasvip edilmezdi ve bu ilahi işaretlerin otantik (tutarlı) olup olmadığını değerlendirme hakkı kilisenin tekelindeydi. Kilise bazı rüyaların kesinlikle Allah'tan olduğunu kabul etmesi gerçeği yerine, onu disipline sokmuş, bazı rüyaların vahiy içerikli olabileceğini kabul etmekle beraber, rüyalarla ilgili ciddi uğraşılara muhalefet etmiştir. Nitekim son asırlarda zihinsel tutumlarda meydana gelen değişiklik, en azından bu bakış açısından, kiliseye tamamıyla yabancı değildi, çünkü rüyaların ve içsel deneyimlerin ciddi değerlendirmelerinde gözde olan eski içe-bakış tutumuna etkin bir şekilde karşı konulmuş ve cesareti kırılmıştır.<sup>84</sup>

Rüyalardan bazıları te'vil ve yoruma ihtiyaç göstermezler, açık ve seçiktirler (Hz. İbrahim'in rüyası gibi).<sup>85</sup> Kısmen te'vile ve yoruma muhtaç olan rüyalar da vardır (Hz. Yusuf'un gördüğü rüya gibi).<sup>86</sup> Tamamen te'vile ve yoruma muhtaç olan rüyalar da vardır (Firavun'un gördüğü rüya gibi).<sup>87</sup>

Rüyalardaki hakikatin doğrudan doğruya olan görünüşlerinde olmaması ve bu görünüşlerin ne toplumsal, ne de mantıkî tezahürler halinde belirmeyip uykudaki şuuruza örtülü ve maskeli bir halde çıkmasıdır. Yorumlarda sübjektif takdirler ve orjinal buluş ve seziler yer aldığı için bir türlü ilmî olarak temellendirilememişlerdir.<sup>88</sup>

<sup>81</sup> Bkz. Buhârî, C.XII, s.274.

<sup>82</sup> A.g.e., s.281.

<sup>83</sup> Zaman Gazetesi, "Rüya Teşri Kaynağı mıdır?", Haz.Ahmet Kurucan,Akademi Sayfası, 27 Aralık 1995, s.14.

<sup>84</sup> Jung, Din ve Psikoloji, s.33-34.

<sup>85</sup> Saffat,37/103-105.

<sup>86</sup> Yusuf 12/4.

<sup>87</sup> Yusuf 12/43.

<sup>88</sup> Rüyalar Burçlar ve..., s.18.



Rüyalarda bir “dış yüz” bir de “iç yüz” kabul olunmaktadır. Rüya ilmi ile uğraşanların vazifesi, dış yüzü iç yüze döndürmek ve bu yüzün neden dolayı saklı kalarak sadece dış yüzün görüldüğünü açıklamaktadır. Rüya ilmi işte bu noktada eski rüya yorumculuğunu aşıyor, rüyaları yalnız yorumlamakla kalmıyor, bunların neden dolayı yoruma muhtaç şekillerde görüldüklerini açıklamaya çalışıyor.<sup>89</sup>

Bazı kültürlerde rüyalar alemine etkin bir biçimde girilebilmesini mümkün kılan teknikler geliştirilmiştir. Malay Yarımadasında yaşayan Senoilerin rüya bilinciyle iş görme, rüya görmeyi eğitme ve kendi toplumsal yaşantılarına katabilme tekniklerini geliştirdikleri bilinmektedir.<sup>90</sup>

Senoilerin rüyalarının rüya görenin denetimi altında olduğuna ve tehlike karşısında önceden saldırıya geçmesi gerektiğine inandıklarını söyleyebiliriz. Onların çocukları için bir kaplan imajı çoğu kez ürkütücüdür. Ama büyükleri ona şöyle der: “Bu kaplan senin kaplanındır; rüyalarında onunla arkadaşlık edebilirsin. O sana danslarını ya da oyunlarını öğretebilir. Bir şeyler öğrenene kadar onunla oyna.”<sup>91</sup>

Rüya yorumcuları, sağlıklı bir rüya yorumunun yapılabilmesi için bazı konulara dikkat edilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Bunlardan bazıları şunlardır:

-Rüya görene göre rüyanın yorumu değişir. Dolayısıyla yorumu yapan rüya göreni iyi tanımalı ve ona göre yorumunu yapmalıdır.

-Rüyaların çabuk unutulması nedeniyle bu sebepler bilinmeli ve bunlar dikkate alınarak yorumlar yapılmalıdır.<sup>92</sup>

Sonuç olarak rüya, değişik kesimlerde başka başka anlamlarda algılanmaktadır. Bazılarına göre kendisiyle eyleme geçilebilecek bir delil, bazılarına göre nazari faydaları olan sübjektif bilgi, bazılarına göre ise hiç bir anlamı olmayan düşüncelerdir. Bu düşüncelerinde bir anlamı olduğu doğrudur. Fakat, eksiklikler içermektedir. Çünkü, bu düşüncelere sahip olanlar, rüyanın bir boyutunu ele alarak belirtilen sonuca ulaşmışlardır. Oysa ki, bir kavram ya da düşünce dile

<sup>89</sup> M.Şekip Tunç, Ruh Alemi (Rüyalar Burçlar ve...,s.19'dan alıntı).

<sup>90</sup> Robert E. Ornstein, Yeni Bir Psikoloji, Çev.: Erol Göka-Feray Işık, İnsan Yay., 2.Baskı, İst.1992, s.169.

<sup>91</sup> A.g.e.s.170.

<sup>92</sup> Rüyalar Burçlar ve..., s.21.

getirilirken bütün boyutlarının göz önünde bulundurulması gerekir.

Rüyaların doğru çıkanları, geçmiş ve gelecekte haber verenleri olduğunu bizlere birçok örnek göstermektedir. Bu sonuca kendi yaşantılarımızla da ulaşmamız mümkündür. Ayrıca, hiç bir anlamı olmayan, karışık görünümlü rüyalar da vardır. Yine, bazı gerçekleri sembollerle anlatan rüyalar da vardır. Asıl önemli olan 'rüyalarla amel edilebilir mi?' İşte, cevaplanması gereken soru budur. Kanaatımızca, kişinin sadece kendisini ilgilendiren ve başkalarının yaşamını etkilemeyecek, onlara müdahale etmeyecek tarzda rüya ile amel etmesinde bir sakınca olmaması gerekir. Bu, bireyin kendisiyle barışık yaşamasına ve ruhî olarak huzur duymasına sebep olabilir. Başkalarının yaşamını etkileme, topluma yön verme vb. durumlarda rüya ile amel etmek anlamsız olur. Eğer, rüya ile amel edilecek olursa, hayatın gerçeklerinden uzaklaşılır ve rüya aleminde yaşanır; bu sorunun yaşam boyutudur. Hukukî ve dinî anlamda da (Peygamberlere rüyada gelen vahiy hariç olmak üzere) rüya ile amel edilmez.